

Aan de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag
3 februari 2006

Ons kenmerk
ASEA/DIR/2005/46008

Onderwerp
Beleidsreactie op briefadvies 'Educatie en media'
van de Onderwijsraad

Eind juni 2005 heeft de Onderwijsraad het briefadvies 'Educatie en media' uitgebracht. Een advies dat zich laat plaatsen in het verlengde van de eerdere consultatie die staatssecretaris Van der Laan heeft gehouden onder maatschappelijke organisaties. Deze werd in februari 2005 afgerond ten bate van de visievorming op de toekomst van de publieke omroep die is neergelegd in het kabinetsstandpunt 'Met het oog op morgen' van 24 juni 2005 (Kamerstukken II, 2004-2005, 29800 VIII, nr. 234). Hieronder geef ik, mede namens staatssecretaris Van der Laan, mijn reactie op het briefadvies van de Onderwijsraad.

Aanbevelingen advies 'Educatie en Media'.

Met het advies 'Educatie en Media' vraagt de Onderwijsraad aandacht voor de toepassing van moderne media bij leertrajecten. De Raad signaleert het belang van de publieke omroep in het ondersteunen van leerprocessen van lerenden buiten en binnen het onderwijs en constateert dat binnen de publieke omroep de educatieve taak te versnipperd en te weinig zichtbaar plaatsvindt. Daarom moeten er inspanningen worden geleverd om een betere aansluiting van vraag en aanbod tot stand te brengen. De Onderwijsraad heeft de volgende aanbevelingen geformuleerd:

1. De educatieve functie zou in het bestel versterkt moeten worden teneinde het informele leren naast het formele leren te bevorderen. Het educatieve programma van de publieke omroep kan hierin een belangrijke rol spelen.
2. Er zou een institutionele verbinding tot stand moeten worden gebracht tussen educatieve vraag en programma-aanbod in de vorm van een centrum voor Educatie en Media. Dit centrum dient als taak te krijgen het verbinden van leertrajecten aan een media-inbedding vanuit de optiek van leraren en lerenden zelf, zo mogelijk gekoppeld aan een codering die het educatieve gehalte van verschillende

soorten (deel) programma's aangeeft. Verder dient het centrum voor Educatie en Media ook de educatiemogelijkheden van verschillende media op elkaar aan te laten sluiten.

3. Er zou nader onderzoek moeten worden gedaan naar de optimalisatie van combinaties van leertrajecten en media. De Raad stelt voor gericht uit te zoeken wat de voorwaarden zijn voor goede koppelingen tussen leertrajecten en mediaondersteuning.

Ik onderschrijf met de Raad het blijvend belang van de educatieve functie van de publieke omroep. Educatie en media vormen naar mijn mening logische partners. Om deze reden is in het kabinetsstandpunt 'Met het oog op morgen', educatie opgenomen als één van de specifieke taken van de publieke omroep. In het huidige bestel is 'educatie' eveneens als één van de taken van de publieke omroep in de Mediawet opgenomen. In het vervolg van deze brief ga ik in op de aanbevelingen van de Onderwijsraad. Achtereenvolgens schets ik de huidige situatie, dan de toekomstige situatie na 2008, als het nieuwe omroepbestel van start gaat. Ten slotte ga ik in op de koppeling van leertrajecten en media-toepassingen.

Vooraf wil ik nog melden dat staatssecretaris Van der Laan in het verlengde van het advies 'Educatie en Media', van Teleac/ NOT en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (Beeld en Geluid) een schriftelijke reactie heeft ontvangen. Deze reacties heb ik eveneens betrokken bij deze brief.

Ad. 1. Versterking van de educatieve functie in het omroepbestel.

Educatie in het huidige omroepbestel

De publieke omroep heeft op grond van artikel 13c van de huidige Mediawet als taak het verzorgen van een pluriform en kwalitatief hoogstaand aanbod van programma's op het gebied van informatie, cultuur, educatie en verstrooiing. De publieke omroep geeft hieraan op alle netten invulling met de ambitie om een stimulerende bijdrage te leveren aan het democratische, culturele en sociale klimaat. Educatie - in de zin van een levenlang leren - is daarbij van cruciale betekenis. Naast deze algemene opdracht kent de Mediawet een specifieke taak toe aan educatieve omroepinstellingen. In artikel 25 van de Mediawet staan de kaders beschreven waaronder doelstelling, inbedding van deskundigheid en maatschappelijke representativiteit. Binnen het samenwerkingsverband van Stichting Educom (de zendgemachtigde) zijn de stichtingen Teleac/NOT en RVU als de verzorgers van dit programma-aanbod aangewezen. Beide instellingen hebben een zelfstandige positie binnen het geheel van de publieke omroep. Uit de reacties van Teleac/NOT en Beeld en Geluid op het advies van de Onderwijsraad blijkt dat er vanuit de omroep al veel gebeurt op het snijvlak van educatieve programmering en de benutting in het onderwijs.

1. Teleac/NOT kent een intensieve samenwerking met het onderwijsveld en een brede verspreiding van hun onderwijsproducten. In het primair onderwijs is hun marktaandeel 90% en bij het voortgezet onderwijs 40%. Daarin neemt het 'on demand' gebruik toe.

2. Teleac/NOT zet zijn expertise in bij de ontwikkeling van educatieve mediacontent. Dit krijgt bijvoorbeeld vorm in het project Teleblik, waarbij Teleac/NOT in samenwerking met het Beeld en Geluid en Kennisnet duizenden fragmenten en uitzendingen uit het gedigitaliseerde audiovisuele archief van de publieke omroep beschikbaar gaat stellen voor het onderwijs. In oktober 2005 ondertekende het Beeld en Geluid een overeenkomst met de belangrijkste rechthebbende partijen, waarmee het beschikbaar stellen van archiefmateriaal veel eenvoudiger wordt. Vooral het onderwijsveld plukt hier de vruchten van, want hierdoor komt al het materiaal in de archieven van Beeld en Geluid vrij voor educatief gebruik.

3. Met de Open Universiteit, Kennisnet en Surfnets heeft Teleac /NOT de stichting 'Lang Leven Leren' opgezet met als doel een breed platform van maatschappelijke organisaties vorm te geven bij het verwezenlijken van educatieve doelstellingen. Educom heeft verder met de Vereniging van Openbare Bibliotheken en de Bond van Nederlandse Volksuniversiteiten een samenwerkingsverband opgezet om gezamenlijke educatieve projecten te combineren met radio- en televisieprogramma's.

4. In 2004 zijn Teleac/ NOT en RVU gestart met de eerste stappen die moeten leiden tot de oprichting van een digitaal themakanaal dat zal worden ingepast in het bredere palet van de activiteiten van de Publieke Omroep op dit terrein.

Educatie vanaf 2008: 'Met het oog op morgen'

Educatieve programmering heeft ook in het kabinetsstandpunt over de toekomst van de publieke omroep een prominente plaats. Geïnspireerd door het WRR-advies 'Focus op functies: uitdagingen voor een nieuw mediabeleid' kiest het kabinet ervoor programmaproductie voor radio, televisie en internet in drie functies op verschillende wijze vorm te geven. Dit zijn de functie 'onafhankelijk nieuws', de functie 'opinievorming en maatschappelijk debat' en 'Cultuur, educatie en andere informatie'. In deze derde functie zal creatieve en journalistieke concurrentie centraal staan. In deze functie doet de raad van bestuur een oproep voor programmavoorstellen onder licentiehouders en buitenproducenten. Het 'informele' leren krijgt vorm met deze open aanbesteding doordat in deze functie ruimte wordt gecreëerd voor educatieve programmavoorstellen van een breed spectrum aan aanbieders. Stichting Educom zal worden opgeheven, maar de taken en expertise ervan blijven binnen de organisatie van de publieke omroep bestaan. Dit brengt mij tot het volgende punt van de Raad.

Ad. 2. Een institutionele verbinding tussen vraag en aanbod.

'Institutionele verbinding' in de huidige educatieve taak.

In het huidige functioneren van Educom wordt de keuze van de zwaartepunten in de programmering gebaseerd op diepgaand onderzoek naar de maatschappelijke trends, waaruit de educatieve vragen worden afgeleid. Het contact met wetenschappelijke en maatschappelijk georiënteerde instellingen zoals werknemersorganisaties, onderwijsorganisaties, gezondheidsorganisaties, consumentenverenigingen, de WRR, het CBS, SCP, NIZW, SER, AWNV et cetera is hierbij richtinggevend. Deze gestructureerde wijze van werken levert maatschappelijk draagvlak op voor de keuze van de thema's en biedt een basis voor samenwerking bij de uitwerking. Dit heeft Educom in de

erkenningaanvraag 2005-2010 verder vormgegeven met de opzet voor een 'educatief centrum' waarmee Educom kan functioneren als kenniscentrum voor de publieke omroep.

'Institutionele verbinding' vanaf 2008

Ik deel de opvatting van de Raad dat een verbinding tussen vraag en aanbod noodzakelijk blijft. In de plannen voor de toekomst van de publieke omroep heb ik deze dan ook nadrukkelijk vorm gegeven. De publieke omroep zal vanaf 2008 in eigen huis beschikken over specifieke deskundigheid, duurzame contacten met het onderwijs en over een gespecialiseerde aankoop- en productiestaf voor educatieve programmering (zoals schooltelevisie) zodat de verbinding tussen onderwijs en omroep stevig vorm krijgt. In 'Met het oog op morgen' wordt ervoor gekozen Stichting Educom om te vormen tot een interne werkmaatschappij ten bate van de bijzondere educatieve expertise. Het 'educatief centrum' uit de erkenningaanvraag 2005-2010 zal hierin worden ondergebracht. Deze zal net als NOS-RTV vallen onder de eindverantwoordelijkheid van de raad van bestuur, maar met een eigen programmatisch mandaat en eigen programmatische verantwoordelijkheid. De werkmaatschappij maakt of bestelt niet alleen zelf programma's, maar vormt ook een expertisecentrum voor licentiehouders en buitenproducenten die actief zijn in de educatieve functie. Daarbij hoort - net als nu al het geval is met Educom - onder andere de inbedding in het onderwijsveld via bijvoorbeeld een programmaraad. Het vaste budget voor de interne werkmaatschappij in deze functie bedraagt circa €28 miljoen. Dit is gelijk aan het huidige budget van Educom (gebaseerd op het prijspeil van 2005)¹.

Ad. 3. Op zoek naar optimale combinaties van leertrajecten en media.

De keuze voor het al dan niet benutten van mediale ondersteuning in het onderwijs, hetzij via Internet hetzij via de TV, is een keuze voor de inrichting van het onderwijs en dus aan de scholen zelf. Dat betekent overigens niet dat ik er niets aan doe. In het primair en voortgezet onderwijs stimuleert het Ministerie van OCW de ontwikkeling van digitale en multimediale leermiddelen bijvoorbeeld via Kennisnet door middel van het project 'educatieve contentketen'. Dit heeft als doel om het gebruik van webbased leermateriaal (educatieve content) tot een succes te maken. Het is een gezamenlijk initiatief van onderwijsinstellingen, onderwijsorganisaties, (branche-) uitgevers, softwareleveranciers en Stichting Kennisnet. Toepassing van webbased lesmateriaal biedt de mogelijkheid beter aan te sluiten bij de interesses van leerlingen en bij verschillende leerstijlen.

Ik ben het dan ook met de Raad eens dat het beter benutten van een multimediale aanpak positief kan werken op het bereiken van specifieke doelgroepen. Een combinatie van televisie, internet en gedrukte media biedt goede mogelijkheden mensen te bereiken in hun directe woon- en werkomgeving. Voor ouderen, langdurig werklozen en bepaalde groepen allochtone vrouwen kan het een uitweg uit maatschappelijk isolement betekenen en – vooral voor de langdurig werklozen en de allochtone vrouwen - mogelijk zelfs een eerste stap op weg naar een baan. Via het project ETV.nl, een initiatief van de vier grote steden, wordt met deze aanpak al een paar jaar ervaring opgedaan. De ervaringen met dit project kunnen op de middellange termijn inzicht geven in de effectiviteit van deze aanpak. Ook voor het bevorderen van leren op de werkplek kan de multimediale aanpak een belangrijke rol spelen.

¹ Zie 'Met het oog op morgen', blz. 31. (Kamerstukken II, 2004-2005, 29800 VIII, nr. 234).

Door de inzet van interactieve leermiddelen kan het leren op een flexibeler wijze worden gecombineerd met werken. Dit gebeurt ook al meer en meer, maar behoort nog niet tot de standaardmethodieken bij de scholing van werkenden.

Deze mogelijkheden tot doelgroepenbenadering kunnen de combinatie van educatie en media tot een optimum stimuleren. Daarbij is het van belang niet alleen te zorgen voor het nodige aanbod maar ook voor de nodige vraag. Onderwijsinstellingen moeten met andere woorden gefaciliteerd worden in het aangeven van hun behoeften aan de inzet van mediale middelen. Juist waar het gaat om het bereiken van specifieke doelgroepen. Een praktijkvoorbeeld is de vraaggerichte benadering van Kennisnet en Surfnet. Daarnaast is de stichting ICT op School opgericht om de vraag binnen het onderwijsveld te organiseren en heeft de stichting Kennisnet in het algemeen expertise op het gebied van het verbinden van multimediale content aan leertrajecten.

Omdat de inzet van multimedia bij het leren van zowel jongeren als volwassenen in de toekomst alleen maar zal toenemen, sta ik positief tegenover het voorstel van de Onderwijsraad om samen met de Raad voor Cultuur te onderzoeken wat de voorwaarden zijn voor productieve koppelingen tussen leertrajecten en mediale ondersteuning voor specifieke groepen lerenden. Ik zal daarbij aandacht vragen voor de wensen en behoeften van verschillende groepen (werkenden en niet-werkenden, hoog- en laagopgeleiden, ouderen, allochtone groeperingen etc.) en waar mogelijk ook voor de bewezen effectiviteit van bepaalde aanpakken. Het is voor de Onderwijsraad van belang om relevante partijen in het veld zoals Educom, Kennisnet (vanwege de genoemde expertise op het gebied van vraagsturing), Teleac/NOT, ETV etc., te betrekken in dit onderzoek. Dit zal ik binnenkort met de Onderwijsraad bespreken.

Conclusie

Er is een omvangrijk werkveld in Nederland op het terrein van educatie en media. Binnen de landelijke publieke omroep bestaat via de Educom en zijn inbedding in het onderwijsveld, een betrokken en deskundige partij. In het werkveld wordt de opvatting breed gedeeld dat leren een levenslang proces is, niet alleen in het onderwijs maar ook daarbuiten, in informele vorm.

De Onderwijsraad doet nuttige aanbevelingen, waarvan een groot deel in enige vorm in het veld aanwezig is. Het is goed dat de Onderwijsraad op samenhang aandringt en partijen die in het veld actief zijn, wijst op de wenselijkheid hiervan. Zou de Onderwijsraad zijn expertise nader willen definiëren of detailleren, dan lijkt het mij wenselijk dat zij dit doet in afstemming met de bestaande organisaties op educatief terrein en het onderwijs.

In het voorgaande zijn de ontwikkelingen geschetst, waaruit blijkt dat de multimediale aanpak binnen het educatieve werkveld breed ingang vindt. Dit zal tot een versterking van de educatieve functie binnen de publieke omroep leiden. Met de inzet in 'Met het oog op morgen' heeft het kabinet voor de toekomst ruimte gegeven om het educatieve element in het bestel verder te versterken.

Ten aanzien van het voorstel om een 'centrum voor educatie en media' op te richten: een centrale functie krijgt al een vertaling in de door Educom opgeworpen plannen voor een educatief centrum in de erkenningsaanvraag 2005-2010. In de plannen voor de toekomst van de publieke omroep na 2008 wordt dit vastgelegd in de educatieve poot waarin Educom opgaat.

Voor wat het derde advies betreft, verzoek ik de Onderwijsraad om samen met de Raad voor Cultuur het onderzoek naar de voorwaarden voor productieve koppelingen tussen leertrajecten en mediale ondersteuning op zich te nemen en deze vraag toe te spitsen op specifieke groepen lerenden.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Maria J.A. van der Hoeven